

Handbok för innehavare av elanläggningar

STF – ELSÄK 21
Peter Lindberg, Elsäkerhetsverket

Om handboken

- För att kunna ta ansvar behövs kännedom om såväl elanläggning som regelverk
- Handboken går igenom regelverk för **innehavare av elanläggning och elektriska produkter**
  - ❖ **Utförande:** Handbok* – Elinstallationer enligt elsäkerhetslagen
  - ❖ **Säkerhet vid arbete:** Publikation med Arbetsmiljöverket

*Denna handbok kommer att behöva revideras då vi genomför ett omfattande föreskriftsarbete!

Handboken är främst skriven för professionella anläggningsinnehavare!

Elsäkerhetslagen (2016:732)

2 § Med elektrisk anläggning avses i denna lag en anläggning för produktion, överföring eller användning av el med de särskilda föremål som finns i anläggningen och som behövs för driften av den.

6 § Den som innehar en starkströmsanläggning ska se till att

1. det fortlöpande kontrolleras att anläggningen ger betryggande säkerhet mot personskada och sakskada, och
2. arbete som utförs på eller i anslutning till anläggningen görs på ett sådant sätt och utförs av eller under ledning av personer med sådana kunskaper och färdigheter att betryggande säkerhet ges mot personskada och sakskada

Vad är handboken?

- Inga nya regler
- Myndighetens tolkning av elsäkerhetsregelverket
- Ej rättsligt bindande
- Vägledning om hur en elanläggning bör tas om hand för att vara säker över tid
- Elsäkerhetsverkets roll som tillsynsmyndighet
- Underlätta för innehavare att uppfylla sina skyldigheter

Första punkten:

Redan 1902 insåg staten att elen blivit så vanlig och farorna med den så stora att det behövdes en ellag. Mycket har hänt sedan dess, både när det kommer till hur vi använder elektriciteten och hur regelverken är utformade. Idag är Sverige ett förhållandevis elsäkert land, men varje år omkommer minst 8 personer i elbränder och varje år skadas drygt 800 personer så allvarligt i elolyckor att de måste uppsöka en akutmottagning, enligt Elsäkerhetsverkets rapport Elsäkerhet i bostäder.

Sista punkten:

För att innehavaren ska kunna uppfylla sina skyldigheter så är det flera faktorer som måste samverka:

1. Anläggningen ska vara byggd på ett säkert sätt enligt gällande regler för hur den ska utföras.
2. Anläggningen ska vara utförd av ett registrerat elinstallationsföretag eller en auktoriserad elinstallatör.
3. Elektriska utrustningar i anläggningen ska vara tillverkade enligt gällande regler.
4. Innehavare av elanläggningar och elektriska utrustningar ska se till att dessa underhålls så att de förblir säkra över tid. Det innebär att innehavaren ska säkerställa att det görs både fortlöpande och (vid behov) särskilda kontroller av anläggningen och utrustningarna.

5. Användare av elanläggningar och elektriska utrustningar ska följa de anvisningar och rekommendationer om hur de är tänkta att användas.

Handbokens delar

- Del 1 - generellt för alla typer av elanläggningar.
- Del 2 – uppdelat:
  - dels utifrån olika faser i en elanläggnings livscykel
  - dels utifrån olika anläggningstyper.
- Dessutom källor till mer information och ett antal checklistor och exempel
- Informationen - inte rättsligt bindande

Del 1

Vad är en elanläggning? En elanläggning är ett objekt som är av mer stationär natur och med en viss omfattning.

Det finns tre olika typer av elanläggningar:

- elanläggningar för produktion, till exempel ett vindkraftverk
- elanläggningar för överföring, till exempel en kraftledning
- elanläggningar för användning, till exempel en villa eller ett fritidshus.

Icke-stationära föremål, som ansluts till elnätet med stickpropp via ett uttag, är inte en del av elanläggningen.

Del 2

Beskriver bl.a de olika delarna av innehavaransvaret när det gäller utförande – arbete och användning - kontroll

Inledning och förklaring av begrepp

1	En introduktion av elsäkerhetsregelverket	8
1.1	Därför behövs ett regelverk	8
1.2	Så är regelverket uppbyggt	9
1.2.1	Även produktregelverket påverkar dig som innehavare	9
1.3	Några viktiga begrepp	10
1.3.1	Vem är innehavare?	10
1.3.2	Vad är en elanläggning?	11
1.3.3	Vad är elektrisk utrustning?	12
1.3.4	Vad är elinstallationsarbete?	12
1.3.5	Vad är en fast installation?	14

I del 1 av handboken ges en allmän introduktion av regelverket kring elsäkerhet och en noggrann genomgång av hela det regelverk som berör den som innehar en elanläggning.

Man går igenom ett antal viktiga begrepp som används i lagstiftningen och de olika ansvarstyper som den som är innehavare omfattas av.

Det beskrivs även vad som händer när Elsäkerhetsverket gör tillsyn.

Innehavare

6, 19 §§ elsäkerhetslagen (2016:732)

Person eller organisation som har *faktisk och rättslig* möjlighet att rätta till fel eller brister i starkströmsanläggning eller elektrisk utrustning samt se till att arbete som utförs inte gör starkströmsanläggningen eller den elektriska utrustningen farlig.

Med **faktisk rådighet** menas att innehavaren till exempel kan ha tillträde till den eller de delar av anläggningen som behöver kontrolleras eller åtgärdas.

Rättslig möjlighet innebär att innehavaren också ska ha rätt att göra ändringar i anläggningens utförande.

Innehavare

Innehavare av en elanläggning

- den som äger elanläggningen
- den som använder den med stöd av någon form av nyttjanderätt, till exempel ett hyresavtal.

Hur fastställer man då vem som har ansvaret i de fall då det finns både en ägare och en nyttjanderättsinnehavare som förfogar över en anläggning?
Grundprincipen är att ansvaret för kontroller och åtgärder faller på den som har den **faktiska rådigheten** och den **rättsliga möjligheten** att verkställa dem.

Elsäkerhetsverket kan i en tillsynssituation kräva in dokumentation som tydliggör ansvarsfördelningen mellan exempelvis en ägare och en hyresgäst.

Innehavarens ansvar

Du som har en elanläggning ska se till att:

- fortlöpande kontrollera och underhålla din elanläggning så att den förblir säker över tid
- arbete som utförs på eller i anslutning till anläggningen görs av personer med rätt kunskaper och färdigheter, så att det inte uppstår fara för människor eller egendom

Elsäkerhetsrådet
2021-02-09

 ELSÄKERHETSVERKET

En starkströmsanläggning ska vara utförd så att den ger betryggande säkerhet under normala förhållanden, vid ett (1) fel i anläggningen och vid en felbetjäning som är rimlig att förutse.

Dessa regler gäller alltid, oavsett vem som är innehavare och oberoende av elanläggningens storlek eller utbredning – det ska alltid finnas en innehavare.

Elsäkerhetslagstiftningen kräver att

- innehavaren av en elektrisk anläggning och elektrisk utrustning ser till att den underhålls fortlöpande och att fel och brister åtgärdas.
- elanläggningen hålls i sådant skick att den uppfyller kraven i de starkströmsföreskrifter som gällde när den utfördes.
- elanläggningen och den elektriska utrustningen anpassas till förhållanden som ändrats sedan anläggningen utfördes, till exempel byte av användningsområde, förändringar i miljön eller större kortslutningseffekt i nätet.
- skadade och slitna delar repareras eller byts ut.
- elektriska produkter hålls i sådant skick att de är säkra att använda och att den som använder produkterna ser till att de används på ett säkert sätt och enligt tillverkarens anvisningar.

För att innehavaren ska kunna uppfylla kravet som gäller kontroll av säkerheten så krävs det att anläggningen är utförd i enlighet med gällande regelverk. En grundförutsättning är då att utförandet är korrekt och är utfört av ett elinstallationsföretag som är registrerat för rätt verksamhetstyp i Elsäkerhetsverkets företagsregister.

Elinstallationsföretaget

4	Din relation till elinstallationsföretaget	39
4.1	Samarbete och samsyn – en förutsättning för ett lyckat arbete	39
4.2	Ge underlag för planering av arbetet	39
4.3	Kom ihåg dokumentationen	41
4.4	Hur säkerställer du att de som utför elinstallationsarbete får göra det?	41
4.5	Vilka krav kan du ställa på elinstallationsföretaget?	42
4.5.1	Ställ tydliga krav på utförandet	43

4.1 Elinstallationsföretaget som anlitas för att utföra, ändra eller utvidga en starkströmsanläggning har ansvar för att – tillsammans med den som är anläggningsinnehavare – planera och utföra de elinstallationsarbeten som ska göras och säkerställa att allt arbete som utförs faktiskt uppfyller de krav som gäller.

4.2 I beställarens relation med elinstallationsföretaget gäller samma grundprinciper som vid alla andra affärsförhållanden.

Det betyder bland annat att det är viktigt med en tydlig och rak kommunikation mellan parterna. Som innehavare måste man ge tydliga anvisningar i relationshandlingar, förfrågningar och liknande, viktigt är också att tydliggöra vilka gränsdragningar som ska gälla i fråga om ansvarsområden och annat.

4.3 I elinstallationsföretagets uppdrag ingår förutom att den del av anläggningen som arbetet omfattar ska uppfylla utförandekraven, även se till att kraven om dokumentation, märkning och dokumentation uppfylls.

4.4 Som tidigare nämnts är anläggningsinnehavaren skyldig, enligt 6 § ELS att säkerställa att ett anlitat elinstallationsföretag är registrerat hos Elsäkerhetsverket – det görs enklast genom att kontrollera företagets registrering i Elsäkerhetsverkets

företagsregister.

4.5 Elinstallationsföretaget ska (om arbetet utförs på annans anläggning) vara registrerat hos Elsäkerhetsverket, ha ett egenkontrollprogram och ha en elinstallatör för regelefterlevnad (som står för registreringen).

Kommunikation mellan parterna

Anläggningsinnehavarens uppgifter:

- Se till att anläggningen är säker.
- Åtgärda anläggningen om brister upptäcks.
- Ge elinstallationsföretaget den information om anläggningen och arbetet som behövs.
- Kontrollera att det företag som utför elinstallationsarbetet finns i Elsäkerhetsverkets register över elinstallationsföretag och är registrerat för aktuell verksamhetstyp.

Anläggnings-
kännedom

Elinstallationsföretagets uppgifter:

- Ta reda på vilka förutsättningar som råder för arbetet så att utförandet blir rätt.
- Utföra elinstallationsarbetet på rätt sätt.
- Utföra arbetet i enlighet med företagets egenkontrollprogram.
- Se till att bara personer med auktorisation som elinstallatör eller andra personer som omfattas av företagets egenkontrollprogram faktiskt utför elinstallationsarbetet.

Elsäkerhetsverkets tillsyn

5	Vad händer när Elsäkerhetsverket gör tillsyn	44
5.1	Elsäkerhetsverkets roll som tillsynsmyndighet	44
5.2	Elsäkerhetsverkets tillsyn av anläggningsinnehavare	45
5.2.1	Ett tillsynsärende startas	45
5.2.2	Elsäkerhetsverket utreder om det finns brister	45
5.2.3	Elsäkerhetsverket fattar beslut	46
5.3	Kom ihåg det här när Elsäkerhetsverket gör tillsyn	47

5.1 Elsäkerhetsverket är den myndighet som kontrollerar att elinstallationsföretag, elinstallatörer och anläggningsinnehavare följer gällande regler.

Vår tillsynsverksamhet är i huvudsak framåtblickande och innebär inte bara att vi utför kontroller av att reglerna efterlevs.

Vi arbetar också förebyggande genom att informera och ge annat stöd.

Elsäkerhetsverket ger också ut föreskrifter som riktas till innehavare och elinstallationsföretag och som har till uppgift att konkret beskriva innebörden av bestämmelserna i bland annat elsäkerhetslagen och elsäkerhetsförordningen.

5.3

- Du kan när som helst ge Elsäkerhetsverket information som du tycker har betydelse för ärendet.
- Tänk på att handlingarna är i regel är allmänna och kan läsas av andra.
- Om Elsäkerhetsverket begär upplysningar så måste du svara inom den tidsfrist som vi anger.
- Du kan när som helst vidta åtgärder för att korrigera de brister som upptäcks.
- Du kan alltid kontakta Elsäkerhetsverket om du har frågor

Om Elsäkerhetsverket vid sin tillsyn upptäcker fel eller brister i en elanläggning, på elutrustning eller brister i ett elinstallationsföretags verksamhet kan myndigheten meddela de förelägganden som behövs för att föreskrifterna ska följas. Ett sådant **föreläggande gäller omedelbart** och får förenas med vite (ELS 41 §).

Myndigheten får även förbjuda användning av elektrisk anläggning eller utrustning och förbjuda tillhandahållande av elinstallationstjänster. Även varna, inskränka eller återkalla auktorisation om elinstallatören visat oskicklighet eller försummelse vid elinstallationsarbete.

Checklistor

6	Checklistor	48
6.1	Checklista för bostäder – så här kändu utföra fortlöpande kontroll	48
6.2	Säker el i fritidshuset	51
6.3	Checklista för fortlöpande och särskild kontroll	52
6.4	Checklista vid inköp av produkter	55
6.4.1	Kontrollera produkten	55
6.5	Checklista över vanliga fel och brister hos elektriska produkter	56

Här finns alltså även lite för anläggningsinnehavare för bostäder och fritidshus!

Olika typer av anläggningar

8	Regelverket i praktiken – det här gäller för olika anläggningstyper	63
8.1	Alla typer av anläggningar	63
8.1.1	Utförande	63
8.1.2	Kontroll	63
8.1.3	Särskild kontroll	63

Såväl etablerade som "nyare" typer:

- Bostäder
- Industri *men också*
- Lantbruk
- Tillfällig anläggning
- Solcellsanläggningar
- Batterilager
- Vindkraftverk
- ...

Reglerna om elsäkerhet varierar för olika typer av anläggningar, men det finns några grundläggande principer som gäller alla anläggningar.

8.1.1

I Elsäkerhetsverkets föreskrifter fastställs vilka krav som ställs på hur en elanläggning ska utföras. För äldre anläggningar gäller att de får vara utförda enligt de föreskrifter som gällde när anläggningen togs i bruk. Om en anläggnings användning eller förutsättningar ändras på ett sådant sätt att det har väsentlig betydelse för elsäkerheten gäller däremot de nya bestämmelserna.

8.1.2

Oavsett hur innehavet av fastigheten är ordnat ställer elsäkerhetslagen krav på fortlöpande kontroll. Ansvaret för att kontrollera elsäkerheten finns reglerat i Elsäkerhetsverkets föreskrifter och allmänna råd om innehavarens kontroll av elektriska starkströmsanläggningar och elektriska utrustningar.

Innehavaren är också ansvarig för att arbete på anläggningen utförs av, eller under ledning av, personer som har sådana kunskaper och färdigheter att resultatet ger en betryggande säkerhet mot skador på människor och egendom.

8.1.3

Begreppet *Särskild kontroll* används inte längre i förslaget till ny föreskrift som gäller innehavarens kontroll av starkströmsanläggningar och elektriska utrustningar.

Problemet med nuvarande bestämmelse är att avgörandet av vilka anläggningar som omfattas av särskild kontroll vilar på rekvisit som bygger på att innehavaren ska göra en subjektiv bedömning av sin anläggning. Det finns idag ingen eller lite vägledning för att avgöra om anläggningen är utsatt för stora påfrestningar, vad som egentligen avses med många människor eller vad som är ett stort värde. Detta får till följd att det finns anläggningar som borde omfattas av särskild kontroll men där denna kontroll inte genomförs eftersom innehavaren anser att anläggningen inte omfattas. Elsäkerhetsverket befarar att underlåtet att utföra särskild kontroll i förlängningen kan leda till elfarliga anläggningar.

Nu införs istället ett krav på att innehavaren ska ha rutiner för den fortlöpande kontrollen. Rutinerna ska vila på en riskbedömning där man utgår från anläggningens utförande, ålder, omgivande miljö och användning. Syftet med att ha krav på rutiner är att anläggningsinnehavaren aktivt ska lära känna sin anläggning och bli medveten om de risker som finns. Utifrån de risker som innehavaren ser ska rutinerna för kontrollen sedan utformas. Kontrollerna kan dels omfatta dagliga okulära kontroller, dels fördjupade kontroller, allt utifrån anläggningens utförande, ålder, omgivande miljö och användning samt den riskbedömning som innehavaren har gjort. Rutinerna ska dokumenteras.

<https://www.elsakerhetsverket.se/globalassets/publikationer/handbocker/handbok-for-anlaggningsinnehavare.pdf>

<https://www.elsakerhetsverket.se/om-oss/press/nyhetsbrev/2021/mars/nyhetsbrev-fran-elsakerhetsverket-mars-2021/elsakerhetsverket-och-arbetsmiljoverket-ger-ut-gemensam-handbok-om-elsakerhet-vid-arbete/>